

XII. VIA HERCVLIA. *Ab Aequo Tutico in Lucaniam.*

Ex ipso nomine, quod prodiderunt tituli n. 6059. 6066. 6067, viam Herculiam colligitur munitam esse imperantibus Diocletiano et Maximiano Herculo; neque ullius imperatoris ante Diocletianum miliaris lapis ad eam repertus est. Apud auctores eius viae mentio nulla superest, nam quem olim huc traxi locum Strabonis, is vere pertinet ad viam de qua exposuimus vol. X p. 707. Ex itinerariis Peutingeranum (v. vol. X p. 2 n. VI) hanc non habet (nam via Nerulo Regium si ad hanc viam

pertinuit, communis ei fuit cum antiquiore longe Capua Regium; via autem Potentia Grumentum per Anxiam, quam ad Peutingeranam exhibuimus l. c., diversa est ab Herculia per Acidios ducta), fortasse ideo quod cum haec tabula facta est imperante Alexandro, Herculia via nulla fuit; Antoninianum totam recenset adeoque in prima parte tramite duplici sic fere:

ad Equum tuticum	+	
XVI	+	XXXIII
ad Matrem magnam	+	Sentianum
XX	+	XXIV
in Honoratianum	+	Baleianum
XXVIII	+	XII
Venusium	+	
XV (XII)	+	
Opino (ad Pinum)	+	
XXIX	+	
ad Bradanum fl.	+	
XXIV (XVIII Scor.)	+	
Potentia	+	
XXIV	+	
Acidios	+	
XXVIII	+	
Grumento	+	
XXVII	+	
Semuncla	+	
XVI	+	
Nerulo	+	
XIII	+	
Summurano	+	
XXI	+	
Caprasis	+	
XXVIII	+	
Consentia	+	
XVIII	+	
ad fl. Sabatum	+	
XVIII	+	
ad Turres	+	
XXI	+	
Vibona	+	
XVIII	+	
Nicotera	+	
XXIII	+	
ad Mallias	+	
XIII	+	
ad columnam	+	

Caput viae quod olim conieci fuisse Aequum tuticum mansionem viae Traianae celeberrimam, iam confirmant columnae duae cum numeris milium postea repertae n. 6060. 6064 ei capiti recte respondentes. Ad tramite quod attinet, n. 6056—6064 steterunt inter Aequum tuticum et primam mansionem, sive ad Sentianum ea fuit sive quod magis credo ad Matrem magnam. Diversoria et haec et quae in itineralio sequuntur ad Venusiam usque (in cuius agro reperta sunt miliaria huius viae n. 6062—6066 numeris praeter n. 6062 corruptum et ipsum carentia, sicut carent numeris quae sequuntur omnia) cum praeterea non memorentur, in itinerarium relatae mensurae probae sunt; nam duae viae Aequo Venusiam cum efficiant altera m. p. LXIV, altera paullo longior (quam non inepte credas deflexisse ad sinistram, ut Aufidum commodius transiret per pontem viae Appiae, hodie *Ponte di S. Venere*) m. p. LXIX, recta regione oppida distant m. p. c. LI. At in tractu Venusia Potentiam, quae distant unius diei modico itinere, aut numeri itinerarii perturbati sunt aut, quod conieci supra p. 43, duae viae confusae haec Venusia Potentiam et Appia antiqua Venusia Tarentum. Pertinuit ad hunc tractum cippus Lagopesolanus n. 6067 ibi fere collocatus, ubi Bradanum fluvium Herculia transit. Potentia Grumentum cum duplici via perveniatur, altera per Anxiam, hodie Anzi, ab Herculia aliena est; nam ad Marsicum novum reperti cippi eius n. 6068—6070 hoc iter eam tenuisse ostendunt. Ipsi numeri, qui collecti efficiunt m. p. LII, recte respondent itineri ei, quod est m. p. ad minimum XLV. Ulterius eius viae cippi adhuc non perveniunt, neque constat, utrum ad Nerulum (prope Rotondam) finierit incidens ibi in antiquam viam Capua Regium an huius parte extrema adsumpta Herculia ad Regium perducta sit.

6056. 6057 [= 6296 b. 6299] Ariani in aedibus seminarii *nelle officine inferiori*. Ibi frustra quaesivi EGO.

6056	D · D · N · N	6057	D · N
	DIOCLET · · · ·		IOVIANO · AVG
	MAXIMI · · · ·		PIO · FELICI · INVIC
	INVICT · · · ·		TO · BONO · REIP
5	CONST · · · ·	5	NATVS
	MAXIM · · · ·		
	CAES · · · ·		

Ioviani titulum dederunt *Giorn. enciclop. di Napoli* 1785 Iul. p. 93; Lupoli iter Venus. p. 149; Vitale *Ariano* p. 19; ambos Romanelli topogr. II, 338 a Cassitto acceptos.

6058, 1 D · H Vit. — 3 PIO · FELICI om. Romanelli. — Hic addit in fine

ad Diocletiani titulum:	ad Ioviani titulum:
AB · AVFIDENA	AB · AEQVO
LXXVII	M · P · VII

Quae cum habeant auctorem ne quid gravius dicam parum certum, obstat silentium Vitalis, Ariani degentis viri et satis diligentis, ne ab auctore quidem tuta sunt, multo minus autem ab argumento. Numerantur sane in itineralio Antonini p. 102 Aufidena Aequum per Aeserniam et Bovianum m. p. LXXXIII vel LXXXIV, videturque ita qui haec scripsit de loco cogitasse qui Aufidena distaret m. p. LXXVII, Aequo m. p. VII; sed ab eiusmodi loco lapidem delatum esse Arianum ut magnopere offendit, ita nullo modo explicari potest, quomodo in hoc uno harum partium lapide miliario duo capita viae indicentur pro uno, deinde capita ea sint alterum oppidum exiguum, alterum vicus adeo re publica carens, eaque propria via nulla coniuncta. Itaque quin haec ficticia sint non dubito.